

3. SĂPĂTURA ARHEOLOGICĂ

Cuprins

STANDARD

Definiția săpăturii arheologice

Scopul săpăturii arheologice

Cazuri de necesitate

PROCEDURI

1 Introducere

2 Principii: Codul deontologic al CNA

3 Proceduri

3.1 Identificarea Proiectului de săpătură arheologică

3.2 Proiectul de cercetare arheologică și Rezumatul

3.3 Săpătura arheologică

3.4 Evaluarea post-săpătură

3.5 Analiza

3.6 Publicarea și diseminarea Raportului de săpătură

3.7 Monitorizarea

3.8 Arhive, proprietate și localizare

3.9 Alte considerații

Anexa 1 - Tehnici de săpătură și tehnici de înregistrare

Anexa 2 - Conținutul raportului de evaluare post-săpătură

Anexa 3 - Conținutul raportului de date structurate

Anexa 4 - Recomandări pentru arhivele digitale

STANDARD

Standard – Săpătura arheologică

O săpătură arheologică va examina și înregistra patrimoniul arheologic dintr-o anumită zonă sau sit folosind acele metode și practici specifice considerate a fi cele mai potrivite pentru a atinge scopurile propuse prin proiect. Acestea vor respecta regulile stabilite prin Regulamentul Săpăturilor Arheologice din România și principiile din Codul Deontologic al Arheologilor din România, precum și toate celelalte norme legale aflate în vigoare.

Rezultatele săpăturii arheologice sunt: o Fișă tehnică, unul sau mai multe rapoarte publicate și o arhivă accesibilă, toate redactate obligatoriu în limba română.

Definiția

Săpătura arheologică este operațiunea planificată de punere în practică a unui Proiect de cercetare cu obiective bine definite prin lucrări de teren neintruzive/intruzive și controlate, prin care se examinează, înregistrează și interpretează patrimoniul arheologic dintr-o zonă delimitată sau sit, aflate într-un teren ori sub luciul unei ape. Datele înregistrate, patrimoniul mobil recoltat și patrimoniul imobil rezultat prin săpătură sunt studiate, rezultatul fiind publicat în detaliu¹.

Săpătura arheologică este parte integrantă a activității de cercetare științifică.

Scopul

Scopul săpăturii arheologice este de a examina patrimoniul arheologic dintr-o anumită zonă sau sit, în contextul impus de obiectivele cercetării, cu scopul de a înțelege mai bine o înregistrare anterioară a aceluși patrimoniu (realizată prin evaluare teoretică

¹ Convenția La Valleta, art. 7, alin. (ii)

sau de teren), de a analiza și interpreta rezultatele și de a le disemina cât mai larg posibil².

Cazuri de necesitate

Săpătura arheologică poate fi necesară:

- în cadrul unui Proiect de cercetare arheologică care nu este generat de o amenințare specifică la adresa patrimoniului arheologic³.
- ca parte a unui Studiu de Impact asupra Mediului (SIM = Environmental Impact Assessment – EIA, vezi și 3.1.4)⁴.
- ca răspuns la o viitoare intervenție asupra solului care reprezintă o amenințare la adresa potențialului arheologic a unei zone delimitate sau a unui sit arheologic.
- ca parte a unui proces de amenajare a teritoriului (în cadrul legal stabilit de documentațiile de urbanism naționale, regionale, locale și/sau în stadiul elaborării acestora).
- în cazul unor procese naturale, lucrări de agricultură, lucrări forestiere, lucrări de îmbunătățiri funciare, lucrări de utilitate publică și a altor tipuri de lucrări prevăzute de legislația în vigoare⁵.
- în cazul necesității elaborării de planuri de dezvoltare inițiate la nivel privat, local, regional, național sau internațional.

Săpătura arheologică poate fi deci inițiată sau desfășurată ca urmare a cererii unor unei persoane fizice sau juridice de drept public sau privat (autorități centrale sau locale, instituții cu atribuții de urbanism, comisii naționale, instituții guvernamentale, instituții publice muzeale, de cercetare sau învățământ superior, proprietari individuali de teren, investitori publici sau privați, arheologi etc.).

² Convenția La Valleta, art. 7, alin. (i).

³ De exemplu în cazul conceperii unui proiect de cercetare arheologică sistematică.

⁴ Convenția La Valetta, art. 6, alin. (ii), lit. b.

⁵ cf. OG 43/2000, art. 6.

Proceduri

1 Introducere

1.1 Aceste proceduri încearcă să definească cele mai bune modalități pentru executarea săpăturilor arheologice, conform standardului, pentru aplicarea lor în teren și în Raportul de săpătură arheologică, respectând CDAR. De asemenea, încearcă să extindă și să explice definițiile generale din RSAR.

1.2 Standardul și procedurile se aplică tuturor tipurilor de cercetări arheologice neintrusive și/sau destructive fie că sunt generate de cercetarea fundamentală, de interesul comunității locale în cadrul procesului de planificare urbanistică, de propuneri investiționale individuale - în toate cazurile în care patrimoniul arheologic este amenințat.

1.3 Săpătura arheologică va asigura respectarea întregii legislații aflate în vigoare în momentul elaborării ei. Cunoașterea legislației este principala răspundere a elaboratorului proiectului și tot el este cel care trebuie să asigure respectarea tuturor normelor juridice în vigoare.

2. Principii: Codul Deontologic al Arheologilor din România

2.1 Arheologul care întreprinde o cercetare de teren trebuie să adere la principiile conținute de Codul Deontologic al Arheologilor din România, și la legile care guvernează aceste principii:

1 Arheologul trebuie să conceapă cercetarea prin săpătură arheologică pentru a obține maximum de informații științifice și să asigure aplicarea celor mai bune metode pentru le a salva și înregistra⁶.

2 Arheologul are responsabilitatea de a nu se implica într-o săpătură arheologică pentru care nu este calificat sau adecvat pregătit⁷.

⁶ CDAR art. 14, art. 29.

⁷ CDAR art. 12, art. 24.

3 Arheologul are responsabilitatea de a asigura, cât mai mult posibil, conservarea patrimoniului arheologic⁸.

4 Arheologul trebuie să adere la cele mai înalte standarde etice și de comportament responsabil în prelucrarea materialelor arheologice⁹.

5 Arheologul are responsabilitatea de a face publice rezultatele cercetării într-un interval de timp cât mai scurt¹⁰.

2.2 Arheologul care conduce o echipă de cercetare¹¹:

1. trebuie să asigure o echitabilă programare a efortului științific și fizic al membrilor echipei.
2. trebuie să recunoască dreptul angajaților și colegilor săi de a avea aspirații în probleme legate de carieră, sănătate, siguranța muncii și să asigure șanse egale pentru angajare și perfecționare profesională.

2.3 Arheologul care conduce un colectiv de cercetare este răspunzător pentru încheierea unui contract, în limba română și sub jurisdicție română, ale cărui clauze¹²:

1. nu pun în pericol fizic sau juridic pe nici unul dintre membrii echipei sale.
2. asigură că termenii activității specifice sunt foarte clar definiți.

⁸ CDAR - art. 2, art. 29.

⁹ CDAR - art. 10, art. 26.

¹⁰ CDAR art. 4 și art. 15.

¹¹ CDAR art. 18 și art. 31.

¹² CDAR art. 19 și art. 20.

3 Procedurile

3.1 Identificarea Proiectului de săpătură arheologică

3.1.1 Conform prevederilor legislației în vigoare un investitor, persoană fizică sau juridică de drept public sau privat trebuie să asigure finanțarea cercetărilor arheologice (deci și săpătura arheologică) încă din fazele incipiente ale programelor investiționale¹³, aceasta fiind parte componentă a strategiilor de dezvoltare durabilă, economico-socială, turistică, urbanistică și de amenajare a teritoriului, la nivel național și local¹⁴.

3.1.2 În funcție de rezultate, săpătura poate fi continuată, cererea în acest sens fiind înaintată Comisiei Naționale de Arheologie (vezi și 3.2.8).

3.1.3 Studiile de Impact asupra Mediului se aplică acelor proiecte pentru care acest lucru este prevăzut de legislația în vigoare privitoare la protecția mediului în scopul de a analiza posibilele efecte ale lucrărilor înainte de adoptarea unei decizii care să permită investiția respectivă. În acest caz investitorilor li se cere de către instituția guvernamentală competentă să ofere toate informațiile necesare pentru ca Certificatul/Avizul de mediu să fie emis, inclusiv Raportul de evaluare teoretică, Raportul de evaluare de teren sau Raportul de săpătură arheologică. SIM este obligatoriu pentru unele proiecte și aria de aplicabilitate a acestuia va fi extinsă în viitor¹⁵. Săpătura arheologică este un element obligatoriu al SIM¹⁶.

3.1.4 De regulă proiectele pentru care este necesar SIM sunt inițiate de investitori privați (mai degrabă decât de către autoritățile locale) și aceștia se adresează Direcțiilor pentru cultură, culte și patrimoniu cultural județene, respectiv a municipiului București.

¹³ OG 43, art. 6.

¹⁴ OG 43, art. 2, alin. (2) și art. 17, alin. e).

¹⁵ Legea Mediului nr. 137 din 29/12/1995, art.4 și 7. H.G. nr. 918 din 22 august 2002 privind stabilirea procedurii-cadru de evaluare a impactului asupra mediului și pentru aprobarea listei proiectelor publice sau private supuse acestei proceduri (publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 686 din 17 septembrie 2002).

¹⁶ Convenția La Valleta, art. 5, alin. (iii), art. 6, alin. (ii), lit. b)

3.1.5 Propunerile de management ale unei zone, inițiate de persoane de drept privat¹⁷ sau organizații non-guvernamentale, pot și ele avea ca efect realizarea unei săpături arheologice ce își propune protecția sau îmbunătățirea protecției mediului și a patrimoniului arheologic.

3.1.6 Zona supusă săpăturii arheologice trebuie să fi fost deja identificată și selectată de arheolog pe baza unei evaluări teoretice sau a temelor de cercetare determinate de interesul științific academic. Aceasta poate include activitatea depusă deja de institute de cercetare, universități, muzee, instituții guvernamentale, autorități locale, companii private, grupuri sau persoane individuale.

3.1.7 Săpătura arheologică poate fi coordonată numai de un arheolog atestat conform legii, aceasta fiind realizată pe baza unui Proiect de cercetare scris (vezi Anexele 2 și 3) și aprobat de Comisia Națională de Arheologie, document care reprezintă baza măsurării performanței științifice și a aprecierii îndeplinirii standardelor în raport cu rezultatele cercetării. Un arheolog poate iniția o săpătură arheologică numai după ce obține o autorizație de săpătură arheologică¹⁸, conform legii.

3.1.8 Este obligatoriu pentru arheologi să realizeze o săpătură arheologică preventivă¹⁹ sau de salvare²⁰ numai pe baza unui proiect ce conține specificații scrise (vezi Anexele 2 și 3) și asupra cărora s-a căzut de acord cu investitorul. Numai astfel va fi asigurată adecvarea mijloacelor la cerințe și numai în acest caz respectarea standardelor metodologice de către arheologi poate fi corect cuantificată și măsurată.

3.1.9 Specificațiile scrise trebuie să conțină scopul investiției și al lucrărilor proiectate a avea loc, suprafața afectată, modul de acțiune și o programare în timp a acestora (calendarul) astfel încât arheologul să poată cuantifica, implementa și monitoriza lucrările necesare pentru protecția patrimoniului arheologic.

3.1.10 În cazul în care arheologul are la dispoziție un proiect tehnic al investiției el se va asigura că acesta conține toate detaliile necesare pentru a putea lua deciziile corecte în

¹⁷ De exemplu proprietarii de terenuri.

¹⁸ OG 43/2000, art. 5 alin.(6).

¹⁹ O.G. 43/2000, art. 2, lit. c³

²⁰ O.G. 43/2000, art. 2, lit. c²

timpul săpăturii arheologice și adaptarea ei la condițiile în care urmează a fi realizată investiția, inclusiv a costurilor legate de supravegherea și efectuarea lucrărilor.

3.2 Proiectul săpăturii arheologice, Rezumatul și Fișa tehnică

3.2.1 Stadiul pregătirii și planificării oricărui proiect este esențial pentru asigurarea succesului său. Această parte se referă la stadiile inițiale ale proiectului, după ce evaluarea teoretică și de teren a constatat nevoia de a continua cercetarea.

3.2.2 În cazul SIM, realizarea unei săpături arheologice poate fi solicitată de serviciile autorităților locale cu atribuții de protecția mediului, urbanism sau sistematizare.

3.2.3 În cazul în care săpătura arheologică este realizată pentru un proiect investițional ce necesită SIM, responsabilitatea elaborării Proiectului de săpătură revine investitorului atât din punct de vedere financiar cât și al asigurării că este realizat de personal calificat și atestat de Ministerul Culturii și Cultelor, conform normelor legale aflate în vigoare.

3.2.4 Rezumatul proiectului este o trasare a liniilor directe, cu indicarea scopului care face necesară desfășurarea acestei activități și a standardelor cuantificabile pe baza cărora se poate constitui un proiect de săpătură arheologică.

3.2.5 Rezumatul va forma baza proiectului.

3.2.6 Proiectul pune în evidență modul de lucru, metoda, tehnicile și lucrările necesare, cu destule detalii ca să poată fi cuantificat, implementat și monitorizat, pe baza unui standard .

3.2.7 Un proiect va specifica, de asemenea, modul de lucru, cu destule detalii care să-l facă cuantificabil, implementabil și monitorizabil pornind de la un standard. Proiectul poate să cuprindă informație adițională care să acopere și detaliile contractuale, așa cum sunt cele la nivel de resurse umane sau costuri.

3.2.8 Proiectul trebuie să fie conceput în limba română, de persoane calificate și experimentate²¹ care să folosească la nevoie experiența specialiștilor din alte domenii²².

²¹ Un arheolog specialist sau expert – conform prevederilor RSAR.

²² Convenția La Valleta, art. 3, alin. (ii).

3.2.9 Pentru ca propunerile de săpături arheologice să nu constituie o amenințare potențială la adresa patrimoniului arheologic, acestea trebuie supuse, de arheologul coordonator, aprobării Comisiei Naționale de Arheologie prin Proiectul de cercetare care să valideze modelul de lucru ales.

3.2.10 Nici o săpătură arheologică nu poate avea loc decât pe baza Proiectului de săpătură arheologică aprobat, aceasta constituind singura modalitate de a cuantifica și măsura performanțele respectivei cercetări.

3.2.11 Proiectul de cercetare trebuie să fie elaborat în limba română, în termeni clari și în suficient detaliu pentru a permite o informare corectă și la obiect din punct de vedere științific și juridic.

3.2.12 În pregătirea Proiectului arheologul trebuie să aibă în vedere toate tehnicile de săpătură (Anexa 1) ca să poată decide în cunoștință de cauză care dintre ele este cea mai adecvată atingerii scopului, cerând sfatul unui specialist dintr-un alt domeniu acolo unde este cazul.

3.2.13 În planificarea și execuția săpăturilor, acolo unde nu există o amenințare directă sau imediată la adresa patrimoniului arheologic, arheologul trebuie să se asigure că săpătura va produce minimum de distrugere pentru atingerea scopului proiectului de cercetare.

3.2.14 Proiectul trebuie să includă o strategie pentru înregistrarea cu mijloace digitale a conținutului săpăturii, artefacte și ecofacte deopotrivă (vezi și 3.3.8).

3.2.15 Atunci când săpătura se încheie înainte de atingerea scopului final al proiectului și bunuri de patrimoniu arheologic rămân *in situ*, atunci când au fost descoperite vestigii arheologice de importanță deosebită, arheologul poate propune continuarea săpăturii. În aceste situații, el este obligat să informeze instituțiile cu competențe în domeniu și să se asigure că sunt luate măsurile manageriale și de protecție potrivite (vezi și 3.3.1) pentru conservare până în momentul aprobării continuării cercetării.

3.2.16 Săpătura arheologică va urma planificarea propusă; orice tehnică folosită trebuie adaptată la specificul zonei/sitului, fără a deveni inflexibilă și nereprezentativă. Arheologul trebuie să asigure, în toate stadiile de realizare, condițiile pentru ca cercetarea să fie cât mai puțin intruzivă și distructivă.

3.2.17 În conceperea proiectului arheologul va lua în considerare și cazurile în care pot apare diverse situații neprevăzute pentru care trebuiesc asigurate resurse suplimentare. În multe cazuri atingerea obiectivelor propuse prin proiect poate fi imposibilă în lipsa dovedirii, de către părți, a unui grad rezonabil de flexibilitate în aplicarea cerințelor profesionale. Responsabilii de programe sau de proiecte trebuie să fie conștienți de faptul că aplicarea rigidă a unor cerințe poate cauza nerealizarea unor obiective arheologice și ne-arheologice propuse. Prioritatea constă în a obține cât mai multe informații despre zonă/sit. Măsurile preconizate a fi luate în cazul apariției situațiilor neprevăzute trebuiesc precizate distinct în cadrul contractual și arheologul trebuie să poată pune la dispoziție toate elementele pentru a demonstra imposibilitatea predictibilității acestor situații.

3.2.18 Planul sau proiectul trebuie să conțină cel puțin aceste elemente:

- locația administrativă a sitului
- descriere geologică și topografică (inclusiv ridicarea topo în coordonate ST70) și descrierea unor puncte de reper)
- descriere arheologică și istorică
- referiri la legislația aplicabilă aflată în vigoare
- scopuri generale și specifice ale cercetării
- tehnicile de săpătură preconizate
- conținutul și distribuția spațială a artefactelor și ecofactelor în teren
- măsuri pentru conservarea primară a artefactelor
- metodologia folosită în etapa post-săpătură
- pregătirea raportului
- propuneri de publicare și diseminare
- probleme referitoare la regimul drepturilor de autor²³
- modalitatea de depunere în arhiva instituției
- calendarul săpăturii (eventual carnetul de săpătură)
- probleme legate de echipa de cercetare
- considerații de protecția și siguranța muncii
- proceduri de monitorizare

²³ vezi Anexa A2

- modul de reglementare a situațiilor neprevăzute.

3.2.18 Conținutul detaliilor este dezvoltat în Anexele 2 și 3.

3.2.19 Raportul rezultat trebuie să conțină suficiente date obiective pentru a permite adoptarea unei decizii informate și rezonabile.

3.2.20 Copiile raportului (subiecte ale clauzelor contractuale de confidențialitate) trebuie depuse la Direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniu cultural național județene, sau a municipiului București, în cel mult 6 luni de la încheierea săpăturii arheologice.

3.2.21 Proiectul trebuie să identifice datele standard relevante pentru organizațiile care vor folosi conținutul informațiilor²⁴ și sistemul de înregistrare a lor folosit în proiect²⁵.

3.3 Săpătura arheologică

3.3.1 Proiectul aprobat de CNA trebuie să fie acceptat de toate părțile înainte de începerea lucrului. Orice schimbare trebuie acceptată în scris de toate părțile implicate.

3.3.2 Resursele folosite (forță de muncă, echipament, locuințe etc) trebuie folosite astfel încât să asigure succesul proiectului în limita de timp stabilită, la standarde acceptabile, îndeplinind toate cerințele. Orice posibilitate de apariție a unui element neprevăzut trebuie să fie identificată cu claritate și justificată. Arheologul care conduce săpătura trebuie să fie responsabil și pentru toate problemele referitoare la resursele umane, pentru toate nivelele de încadrare.

3.3.3 Toate tehnicile folosite pentru realizarea obiectivelor trebuie să fie conforme cu legislația în vigoare și perfect justificabile, inclusiv săpătura realizată cu echipament mecanic în suprafață și/sau șanțuri.

3.3.4 În cazul utilizării mijloacelor mecanice pentru săpătură, acestea trebuie supravegheate continuu de arheolog pentru a se asigura integritatea patrimoniului arheologic descoperit.

²⁴ OG 43/2000, art. 10 lit. g), art. 15.

²⁵ De ex. datele destinate Oficiilor pentru cadastru trebuie să fie conforme cu standardul STEREO70.

3.3.5 Participanții la cercetare, inclusiv subcontractorii, trebuie să fie calificați și să aibă experiența necesară rolului atribuit în proiect, să fie angajați conform legii. Responsabilul cercetării (al sitului) trebuie să fie arheolog expert.

3.3.6 Participanții la cercetare, inclusiv subcontractorii, trebuie să fie pe deplin implicați în munca lor și să înțeleagă scopurile și metodologia proiectului.

3.3.7 Toate echipamentele trebuie să fie potrivite scopului propus al cercetării și să fie folosite în condiții de siguranță, conform Procedurilor și recomandărilor specifice. Se va acorda atenție faptului că unele echipamente sunt subiectul unor verificări speciale.

3.3.8 Înregistrările (scrise, grafice, electronice, digitale și fotografice) trebuie să se conformeze standardelor. Înregistrările digitale făcute ca parte a proiectului trebuie să conțină date standard²⁶. Arheologul trebuie să se asigure că înregistrările digitale, pe hârtie și fotografice vor fi stocate în siguranță, în locuri potrivite, vor avea copii de siguranță, iar acestea vor fi depozitate în locații diferite.

3.3.9 Artefactele și informațiile legate de mediu, strategiile și tehnicile folosite pentru recoltarea lor trebuie să fie potrivite scopului pentru care au fost culese și trebuie să înțeleasă de toți cei implicați în proiect.

3.3.10 La încheierea șantierului trebuie completată cel puțin o Fișă tehnică care să fie predată imediat direcției de specialitate din cadrul Ministerului Culturii și Culturilor și, acolo unde este cazul, unei organizații centrale guvernamentale în decursul a 6 luni de la încheierea săpăturilor sau chiar mai devreme, în funcție de specificațiile contractuale. Aceasta trebuie să conțină destule detalii care să folosească cercetătorilor și să le faciliteze accesul la Proiectul aflat în arhivă.

3.3.11 Atunci când este vorba despre o săpătură sistematică, raportul trebuie să conțină destulă informație pentru a permite oricărui arheolog să afle dacă au fost îndeplinite sau nu standardele și scopurile științifice propuse prin Proiectul de cercetare.

3.3.12 Regulamentele de protecția muncii nu pot fi ignorate, indiferent cât de imperativă este nevoia de a obține informații arheologice. Protecția muncii va fi prioritară oricăror probleme de interes arheologic. Toți arheologii care participă la lucrări de teren trebuie să fie instruiți pentru protecția muncii și trebuie să se supună Procedurilor și practicilor

²⁶ conform O.G. nr. 43/2000, art. 15 și Regulamentului Repertoriului Arheologic Național.

muncii în siguranță; procedurile de protecția muncii trebuie să fie înțelese și acceptate în scris de toți cei implicați, înainte de începerea lucrului. Riscurile trebuie să fie evaluate și documentate la fiecare proiect de săpătură, în acord cu legislația în vigoare.

3.3.13 Arheologii și specialiștii implicați în prelucrarea materialului arheologic sunt sfătuiți să notifice direcției de specialitate a Ministerului Culturii și Cultelor orice dispoziții oneroase pe care le dă investitorul.

3.4 Evaluarea post-săpătură

3.4.1 Există câteva sisteme procedurale, dar aceleași principii sunt valabile pentru toate. În funcție de scara și conținutul proiectului, acestea pot fi mai mult sau mai puțin formale.

3.4.2 Evaluarea post-săpătură se realizează, în mod normal, după încheierea lucrărilor de teren și arhivarea informațiilor pentru analiză și publicare. Aceasta implică estimarea proiectului față de momentul său inițial (vezi 3.2), determinarea extinderii cercetării față de scopurile inițiale și identificarea noilor probleme pe care le ridică săpătura și care pot fi incluse în raportul post-săpătură (vezi 3.5).

3.4.3 Raportul de evaluare post-săpătură trebuie să fie parte a proiectului depus la arhivă. Raportul trebuie să includă date despre cantitatea și calitatea datelor obținute, despre potențialul datelor arheologice de a răspunde scopurilor cercetării și recomandările privind stocarea informațiilor (detalii în Anexa 2).

3.4.4 Evaluarea săpăturii trebuie făcută de arheologi calificați și experimentați care să cunoască proiectul înainte de începerea lucrărilor. Nivelul înregistrării datelor și prelucrării materialelor obținute trebuie să fie potrivit scopurilor proiectului.

3.4.5. Produsul primar și esențial al unei săpături este Raportul în limba română, care trebuie să conțină și o evaluare pentru publicarea informațiilor și/sau continuarea săpăturilor. Copii ale raportului trebuie să fie trimise și DJCCPCN județene sau a Municipiului București.

3.4.6 Atât cât îi permite confidențialitatea specifică proiectului, arheologul trebuie să-și pregătească din timpul săpăturilor sau, oricum, cât mai repede, un raport tehnic care să poată fi publicat sau inclus în arhivă.

3.4.7 Scopurile cercetării pot fi revizuite după încheierea evaluării săpăturii. Chiar dacă scopurile inițiale au rămas aceleași, identificarea materialului care merită un studiu mai aprofundat poate duce la continuarea/refacerea/înnoirea proiectului (vezi 3.2).

3.4.8 Evaluarea post-săpătură trebuie să facă parte din arhiva proiectului (vezi Anexa 4).

3.5 Analiza

3.5.1 Analiza trebuie să fie conformă proiectului inițial sau evaluării post-săpătură; orice schimbare față de acestea trebuie prezentată de părți în scris.

3.5.2 Toate tehnicile folosite pentru realizarea obiectivelor trebuie să fie conforme cu legislația în vigoare și perfect justificabile.

3.5.3 Participanții la analiză, inclusiv subcontractorii, trebuie să fie calificați și să aibă experiența necesară rolului atribuit în proiect și să fie angajați conform legii. Responsabilul cercetării trebuie să fie atestat de Ministerul Culturii și Cultelor și confirmat de către Comisia Națională de Arheologie²⁷.

3.5.4 Toate informațiile și datele rezultate din faza de analiză trebuie incluse în Raport și în arhiva proiectului. Datele și interpretările acestora vor fi publicate (vezi 3.7).

3.6 Publicarea și diseminarea

3.6.1 Formatul în care se vor publica rezultatele săpăturii vor fi conform celor prevăzute de evaluarea post-săpătură.

3.6.2 Toate rapoartele trebuie scrise în limba română, clar, concis și cu o logică clară; termenii tehnici arheologici trebuie explicați dacă raportul se adresează unei audiențe care nu este de specialitate²⁸. Termenii familiari vor fi folosiți oriunde este posibil. Cadrul juridic trebuie clar precizat și trebuie să poată face față oricărei acțiuni în justiție.

3.6.3 Raportul publicat – parte a evaluării post-săpătură – va conține în mod normal date suficiente și referințe despre proiectul arhivat care să permită și alte interpretări. Rapoartele trebuie în mod normal să integreze rezultatele analizei de specialitate în etapele cercetării sitului pentru a oferi garanția că nu s-a pierdut nici o informație importantă și că situl este prezentat specialiștilor cu cât mai multe date posibil.

²⁷ OG 43/2000, art. 2 lit. c), art. 15, lit. g).

²⁸ Beneficiarii sunt de obicei persoane care nu au cunoștințe de specialitate.

3.6.4 Publicarea rezultatelor proiectului se poate realiza într-o multitudine de forme, de la publicațiile arheologice academice convenționale până la, de exemplu, comunicări, simpozioane, colocvii, seminarii, prelegeri, "zile ale porților deschise", vizite în școli, articole în presă, programe radio și TV, publicații de popularizare și Internet.

3.7 Monitorizarea

3.7.1 Toate lucrările de teren desfășurate în vederea Evaluării teoretice sunt monitorizate de arheologii angajați de Direcțiile pentru cultură, culte și patrimoniu cultural județene, respectiv a municipiului București sau de direcția cu atribuții legale din cadrul Ministerului Culturii și Cultelor.

3.7.2 Arheologii care asigură monitorizarea trebuie să fie atestați de Ministerul Culturii conform prevederilor legale în vigoare.

3.7.3 Arheologii care întreprind monitorizări trebuie să dovedească flexibilitate dar în același timp trebuie să se asigure că bugetele și limitele de timp asumate contractual sunt respectate.

3.7.4 Monitorizarea trebuie agreată de ambele părți și modalitățile concrete de lucru vor fi stabilite de comun acord.

3.7.5 Orice neconcordanțe cu termenii stabiliți contractual și care sunt sesizate pe timpul monitorizării vor fi aduse la cunoștința arheologului care conduce lucrările cât mai rapid.

3.7.6 Condițiile în care are loc monitorizarea trebuiesc convenite de la începutul lucrărilor și vor fi anunțate din timp Direcțiilor pentru cultură, culte și patrimoniu cultural județene, respectiv a municipiului București.

3.7.7 Condițiile în care are loc monitorizarea vor fi aduse obligatoriu și la cunoștința beneficiarului lucrărilor.

3.7.8 Toate costurile presupuse de monitorizare, prevăzute de arheologul care concepe proiectul, trebuiesc acceptate în scris, de toate părțile implicate, și vor face parte din bugetul proiectului.

3.8 Arhive, depozitare, proprietate intelectuală

3.8.1 Toate detaliile privind locul în care va fi depusă documentația și materialul arheologic descoperit vor fi stabilite pe baze contractuale în Proiectul de cercetare arheologică.

3.8.2 Între arheologul care execută săpătura arheologică și muzeul pe al cărui teritoriu de competență se află zona supusă cercetării de teren trebuie să existe un protocol privind depunerea și depozitarea materialului, în cazul în care arheologul nu este angajat de respectivul muzeu.

3.8.3 Întreaga arhivă a săpăturii arheologice, precum și artefactele și ecofactele descoperite vor fi tratate conform legislației în vigoare privitoare la protecția patrimoniului cultural mobil²⁹.

3.8.4 Arheologului îi este interzis să accepte clauze contractuale care încalcă legislația privitoare la patrimoniul cultural mobil sau imobil și va asigura menționarea clară în contract a destinației bunurilor mobile pe parcursul și la sfârșitul săpăturii arheologice.

3.8.5 De regulă materialul arheologic descoperit pe parcursul unei săpături arheologice va reveni muzeului pe al cărui teritoriu de competență se află zona în care a avut loc cercetarea, dacă prin intermediul unui contract între părțile interesate nu se convine altfel, în termeni conformi cu legislația în vigoare.

3.8.6 Materialul arheologic descoperit revine de drept instituției organizatoare a săpăturii arheologice, dacă prin intermediul unui contract între părțile interesate nu se convine altfel, în termeni conformi cu legislația în vigoare aplicabilă.

3.8.7 Chiar dacă între investitor și cel (cei) ce întreprinde evaluarea de teren există clauze contractuale privind confidențialitatea, arheologul este obligat să redacteze și să facă public cât mai repede Raportul de săpătură arheologică.

3.9 Alte considerații

3.9.1 Este obligatoriu ca săpătura arheologică să fie realizată pe baza unui contract, sau a unei alte înțelegeri scrise. Astfel de contracte trebuie să conțină precizări relevante cu privire la: zona afectată marcată pe o hartă; planul/proiectul de cercetare (vezi 3.2); condițiile în care se va realiza accesul la teren; valoarea contractului; obligațiile părților; datele de început și de sfârșit a lucrărilor; programarea, modalitățile și termenele de efectuare a plăților; reglementarea problemelor legate de drepturile de autor; ștampila, data și semnăturile în original ale părților.

²⁹ Legea nr. 182/2000 cu completările și modificările ulterioare.

3.9.2 Este o practică obișnuită aceea ca drepturile de autor și proprietate asupra hârtiilor și arhivei digitale a săpăturii să rămână la instituția care coordonează săpătura. Aceasta depozitează și materialul (împreună cu muzeul) însoțit de contractele lucrărilor și, în mod normal, transferă titlul și/sau drepturile folosirii datelor în acest stadiu. Aceste înțelegeri pot varia în contract și, pentru evitarea oricărui dubiu, se vor preciza într-un document scris dreptul de proprietate și de autor.

3.9.3 Materialul copiat sau citat în rapoarte trebuie să fie corect citat, iar drepturile de autor recunoscute și respectate.

3.9.4 Toate aspectele legate de publicitate trebuiesc convenite de ambele părți în cadrul contractului.

3.9.5 O copie pe hârtie și una digitală a Raportului de săpătură arheologică va fi arhivată la instituția de care aparține arheologul/ echipa care întreprinde studiul. Accesul la aceste date și materiale va respecta prevederile RSAR în vigoare.

3.9.6 Arheologul de teren trebuie să respecte cererile investitorului/reprezentantului/ consultantului privind confidențialitatea, dar nu trebuie să-și uite obligația profesională de a face cunoscute rezultatele cercetării arheologice întregii comunități, într-un timp cât mai scurt.

3.9.7 Arheologii trebuie să-și îndeplinească obligațiile etice și profesionale cu privire la patrimoniul mobil și descoperirile a căror proveniență este neclară.

ANEXA 1:

Tehnici de săpătură și tehnici de înregistrare

Acest *Standard* se referă la următoarele metode de săpătură:

- săpătura manuală în suprafață(e) sau șanțuri
- săpătura făcută și cu echipament mecanic în suprafață(e) și șanțuri

Tehnici de săpătură

Există o serie întreagă de tehnici de săpătură arheologică și, deci, în multe cazuri este necesară explicarea criteriilor de selectare a lor. Acolo unde este posibil, prima opțiune

trebuie să fie de tehnicile non-distructive, deși, în multe cazuri acesta nu este un mod de a obține destule informații credibile și are dezavantajul major că rezultatul nu poate fi verificat rapid. În toate cazurile însă, metodele alese trebuie să se potrivească scopului definit prin proiect și să fie în acord cu obiectivele cercetării.

a) Tehnici și metode non-distructive

- cercetare geofizică;
- cercetare prin teledetecție (Radar, GPR, fotografie satelitară etc);
- cercetare geochimică;
- cercetare seismică;
- periegheză (observarea și înregistrarea distribuției spațiale a artefactelor);
- studii de arhitectură a unor structuri constructive;

b) Metode distructive (cu un potențial distructiv variabil)

- carotarea geologică;
- sondaje stratigrafice manuale;
- secțiuni stratigrafice manuale;
- foraje geologice mecanizate;
- secțiuni stratigrafice mecanice;
- probarea (arheologie subacvatică);
- colectarea artefactelor de la suprafața solului (această metodă este distructivă în măsura în care schimbă locația unor bunuri arheologice, dacă nu a fost deja modificată prin acțiunea unor factori externi; colectarea selectivă nu este recomandată pentru că are ca urmare directă modificarea resurselor și a datelor colectate)

Tehnici de înregistrare

Toate înregistrările (scrise, grafice, electronice, fotografice) trebuie făcute pe loc, folosind modalități de înregistrare și formulare specifice acestei activități. Tehnicile de înregistrare trebuie să fie consistente (de ex., raportul publicat trebuie să conțină un

sumar al sistemului de înregistrare folosit) și să fie menținute pe întreaga durată a săpăturii arheologice.

Sistemul de înregistrare trebuie să fie unul potrivit cerințelor proiectului și trebuie totodată să fie acceptat de părțile implicate, inclusiv instituțiile care trebuie să primească date sau arhiva săpăturii (RAN). Este necesară încadrarea topografică a zonei/sitului în rețeaua națională de coordonate ST70; este obligatorie corelarea întregului plan și desenelor cu rețeaua topografică a sitului; va fi asigurată menținerea registrelor și planurilor, desenelor, fotografiilor, descoperirilor deosebite etc și copierea înregistrărilor pe materiale durabile.

Simpla înregistrare mecanică a materialelor nu-l absolvă pe arheolog de obligația de a interpreta pe loc, cât se poate de precis, natura și sensul depozitelor arheologice descoperite în contextul sitului.

ANEXA 2:**Conținutul raportului de evaluare post-săpătură**

Nivelul detaliului impus de raportul de evaluare post-săpătură va depinde de cantitatea și complexitatea datelor și extinderea la care ajunge cercetarea în urma studiului materialelor rezultate din săpătură, ceea ce înseamnă o evaluare suplimentară.

În mod normal, un astfel de raport trebuie să conțină:

1 Introducere:

- scopul proiectului (sitului/siturile implicate)
- circumstanțele și datele din teren și din activitățile anterioare de la fața locului
- comentarii privind organizarea raportului

2 Scopurile inițiale ale cercetării**3 Istoricul documentat al sitului(rilor) - pe scurt****4 Prezentarea rezultatelor imediate ale săpăturii****5 Sumarul arhivei sitului și activitatea dusă pentru a ajunge la evaluare**

- înregistrările de date de sit: cantitate, activitatea de înregistrare imediat după terminarea săpăturii
- descoperiri: catalog primar de materiale și înregistrări, cantitate, tip, varietate, stadiu de preservare, activitatea dusă după încheierea săpăturii
- materiale asociate: evidența oaselor umane și animale descoperite, scoici, eșantioane (organice, dendrocronologice, monoliți), cantitate, tip, varietate, grad de preservare, tratamente aplicate asupra acestor materiale după încheierea săpăturii
- înregistrări documentare: lista izvoarelor importante descoperite, cantitate, varietate, importanța studierii lor în etapa de după încheierea săpăturii

6 Potențialul informațiilor:

- o estimare a gradului de îmbogățire a arhivei cu informații care să atingă scopurile cercetării în cadrul proiectului. Diferite categorii de informații trebuie aduse într-o manieră integratoare, date care să fie subordonate proiectului.
- o apreciere a potențialului pe care îl au noile informații de a dezvolta alte teme de cercetare, contribuția pe care acestea o pot avea în construcția unor noi proiecte și în dezvoltarea metodologiei cercetării.

7 Scurtă apreciere a potențialului noilor informații

Aprecierea va fi realizată în termenii importanței locale, județene, regionale și naționale și vor include orice informații adiționale considerate a fi necesare.

Informațiile adiționale vor include:

- ilustrații la o scară corespunzătoare;
- date suficiente indexate sau listate în anexe și/sau detalii ale conținutului arhivei proiectului, care să poată să genereze noi interpretări sau concluzii;
- index, alte referințe sau considerații.

ANEXA 3:**Conținutul anexelor conținând date**

Un raport asupra datelor înregistrate este necesar. Conținutul său este listat aici pentru orientare. Nivelul detaliilor depinde de complexitatea și cantitatea informațiilor obținute.

Un astfel de raport trebuie făcut imediat după fiecare etapă, sau etapă anuală de săpătură în cazul proiectelor multianuale. Are o structură aplicabilă înregistrărilor unei săpături și constituie baza unei analize ulterioare care să fie inclusă în arhiva sitului.

1. Liste de date:

Trebuie să conțină:

- numere de inventar cu descrieri sumare
- alte documente scrise
- planuri, secțiuni și ilustrații realizate la o scară corectă
- fotografii adnotate
- liste cu obiecte mărunte, cu numere de inventar și scurte descrieri ale obiectelor importante

Această listă, însoțită de o descriere și o explicație (de ce au fost luate acele eșantioane) va fi înaintată muzeului de destinație.

2. Evaluare narativă a sitului

Principalul scop al acestei secțiuni este să explice:

- relația dintre grupuri și context;
- descoperirile importante;
- interpretări la prima vedere;
- diagrame secvențiale, planuri și alte diagrame, după cum este nevoie;
- eșantioane arheologice de mediu;

ANEXA 4:**Recomandări pentru arhivele digitale**

Proiectele variază în organizare și modul de aplicare, chiar atunci când standardele de folosire sunt foarte clare. Această anexă cuprinde totuși o listă pentru diferitele tipuri de date care să fie incluse în arhiva digitală a săpăturii. Atunci când aceste date nu există, ele trebuie create. Dacă nu sunt potrivite unui format digital, trebuie digitizate.

Arhiva are două componente:

1. arhiva minimală este o bază de date cu un nivel de înregistrare sub formă de index
2. alte seturi de date asociate în funcție de situație.
3. date topografice și cartografice digitale

Astfel, arhiva trebuie să cuprindă:

1. Nivel de înregistrare sub formă de index

Baza de date a descoperirilor structurată, cu un nivel de înregistrare tip index al cercetării, conform standardelor stabilite pentru RAN. Conținutul exact și structura acelei înregistrări trebuie dezvoltat în acord cu cerințele RAN convenite înainte de începerea proiectului cu instituțiile cu atribuții în acest domeniu³⁰ pentru a asigura adăugarea datelor obținute la baze de date deja existente fără a mai fi nevoie de introducerea manuală a noilor date.

2. Alte seturi de date asociate

Alte seturi de date asociate sunt cele definite în cadrul proiectului, trebuie incluse în arhiva digitală și trebuie să cuprindă, după caz, minimum:

- proiectul de cercetare în formă digitală,
- modificări ale proiectului de cercetare (dacă există)
- Raportul de evaluare teoretică sau de teren (dacă nu a fost încă anexat)
- Raport de supraveghere (dacă nu a fost încă anexat)
- Raportul tehnic al săpăturii și matricea stratigrafică (dacă nu a fost încă anexat)

³⁰ O.G. 43/2000, art. 10, lit. g), L.182/2000, art. 57.

- Raportul de evaluare post-săpătură
- Raportul final de săpătură,
- bazele de date specializate
- fotografiile digitale
- seturi de date geo-spațiale, topografice, cartografice etc
- toate planurile și hărțile digitale și digitizate.

Datele

Toate datele create ca parte a proiectului trebuie să fie elaborate potrivit standardelor și procedurilor specifice. Toate datele înregistrate trebuie să fie conforme cu standardele acceptate. Datele trebuie depozitate în arhive digitale și trebuie să fie consistente în raport cu cerințele respectivei arhive.

3. Date topografice și cartografice digitale

- Precizări detaliate se găsesc în cap. Înregistrarea datelor, Anexa 5.7.
- Aplicațiile GIS dezvoltate vor folosi platforme software care asigură compatibilitatea și inter-operabilitatea cu Repertoriul Arheologic Național.
- Toate hărțile digitale destinate utilizării în sisteme cartografice digitale (inclusiv de tip GIS) vor folosi ca bază cartografică o hartă la scara 1:5.000 sau mai bună, realizată în coordonate STEREO70. Alitudinea punctelor se determină în Sistemul de cote Mare Neagră 1975.
- Orice imagini fotografice folosite pentru a construi hărți digitale trebuie să fie rectificat și ortogonalizate iar harta rezultată trebuie să fie la scara 1:5.000 sau mai bună, realizată în coordonate STEREO70.
- Coordonatele x,y,z pentru puncte, linii și formele ariilor pot fi înregistrate pe teren cu un dispozitiv GPS a cărui acuratețe trebuie să fie de +/- 5 metri sau mai bun. Aceste coordonate vor fi apoi utilizate pentru a genera o temă evenimentțială care va fi salvată.

- Pot fi digitizate poligoane în locul punctelor sau al liniilor, indiferent de dimensiunile elementului de reprezentat.
- Structurile liniare (drumuri, căi ferate, râuri etc) vor fi reprezentate ca linii în teme separate (DRUM³¹, AUTOSTR³², DNAT³³, DJUD³⁴, DCOM³⁵, CFR³⁶, APE³⁷).
- Reprezentarea GIS va cuprinde numai acele structuri aflate în zona de studiu, nu și pe cele din afara ei (de ex. nu este necesară cartarea unui întreg coridor feroviar ci numai porțiunea de cale ferată care traversează zona/situl)
- Valorile și caracterele introduse în tabelele atribut trebuie să fie corect scrise și să fie consistente.
- Proiectul poate conține mai multe teme – pe măsură ce noi situri sunt descoperite se va adăuga o altă temă corespunzătoare.
- Toate numele temelor vor fi scrise cu majuscule (ALL CAPS).

Specificații pentru temele GIS

Aria de Impact Arheologic (AIA)

- Trebuie realizată ca temă de tip poligon.
- Toate poligoanele trebuie să fie închise.
- Numele temei este AIA.
- Tema AIA este obligatorie pentru orice cercetare de teren.
- Tema trebuie să cuprindă doar suprafețele afectate în mod real. (De ex. nu vor fi figurate suprafețele pe care se realizează refacere covorului asfaltic al unui drum deoarece nu există impact direct asupra solului.)

³¹ Drumuri.

³² Autostrăzi.

³³ Drumuri naționale.

³⁴ Drumuri județene.

³⁵ Drumuri comunale.

³⁶ Căi ferate.

³⁷ Ape.

AIA - Definiții pentru tabelele de atribute

Digitizarea zonelor cercetate: Zonele în care se întreprinde o cercetare de teren trebuie digitizate. Dacă suprafețele sunt mai mari de 1 hectar trebuie digitizate ca poligoane. Limitele zonelor cercetate pot fi și ele digitizate ca poligoane, în cazul în care în acest mod se economisește timp sau dacă astfel se obține o reprezentare mai fidelă. De asemenea zonele cercetate pot fi digitizate ca puncte sau linii. În toate cazurile se va alege modalitatea de reprezentare care reprezintă cel mai bine suprafața cercetată.

- Pentru fiecare zonă cercetată sau pentru sondajele efectuate trebuie realizate poligoane separate. Poligoanele trebuie să fie închise și fiecare poligon trebuie să aibă o singură etichetă. Toate poligoanele trebuie să fie unic identificate. Această temă va fi numită **EVALTPL**. (vezi Anexe - Tabel de atribute pentru EVALPL)
- Dacă zonele cercetate sunt reprezentate ca puncte atunci tema va fi numită **EVALTPT**. Fiecare punct trebuie să aibă o singură etichetă. Toate punctele trebuie să fie unic identificate (vezi Anexe - Tabel de atribute pentru EVALPT).
- Dacă zonele cercetate sunt reprezentate ca linii atunci tema va fi numită **EVALLN**. Fiecare linie trebuie să aibă o singură etichetă. Toate liniile trebuie să fie unic identificate. (vezi Anexe - Tabel de atribute pentru EVALLN).

Digitizarea siturilor arheologice - siturile arheologice trebuie digitizate. Dacă situl este mai mare de 1 hectar trebuie digitizat ca poligon. Și siturile mai mici de 1 ha pot fi digitizate ca poligoane în cazul în care în acest mod se economisește timp sau dacă astfel se obține o reprezentare mai fidelă a situației topografice a sitului sau a relației cu împrejurimile. De asemenea zonele cercetate pot fi digitizate ca puncte sau linii. În toate cazurile se va alege modalitatea de reprezentare care reprezintă cel mai bine suprafața sitului.

- Dacă situl este digitizat ca poligoane, tema va fi numită **SITPL**.
(vezi Anexe - Tabel de atribute pentru SITPL)
- Dacă situl este digitizat ca puncte, tema va fi numită **SITPT**.
(vezi Anexe - Tabel de atribute pentru SITPT)
- Dacă situl este digitizat ca linii, tema va fi numită **SITLN**.
(vezi Anexe - Tabel de atribute pentru SITLN)